

Кадаашкын уржунда республиканын көдээ ажил-агыйында тургустунуп келген байдал болгаш 1998 чылда ооң уржуктарын чайладыр талазы-биле соңгарладып болбас хемчеглер дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ЧАЗААНЫН ДОКТААНЫ

1998 чылдың август 11. № 480 Кызыл хоорай.

Бүгү хевирлериниң ажил-агыйлары 1998 чылдың аягына тарыхта ажилдарын республикага таарык арготехниктиг хуузаларда чоруткан. Бичаалда-даа май айда кургак болганьдан (гидротерминтиг коэффициент май 31-е 0-0,5 бооп, чаашкынар чагбаан), июль айда агарызын, чаашкынар чагбааныңдан (агаар 31, чамдык ичинде 35 градус чедир изээн, хөвүнүнүң изни 65-70 градус чедир турган, күштүг хаттар хөвүнүң түрүн кургактанганда) база июль айда болган амылдуу болушкуннар нөөзө ажил-агыйга улуг таарык чедирген. Ооң түрүндө көдээ ажил-агый кызуу тураларында 17,1 муң гек-

тар, ооң ичинде 15,8 муң гектар тараа кызуу туралары урелип, савдан үнөн. Во кызуу туралары тарырына херек кырында үндүрген чарыда 14 миллион рубль болган. Мындыг байдал тургустунуш келгенде 1998 чылда мал чемчирини белегээр болгаш дүжүт ажалдааны чорудар хемчеглерини ортип, ол сорулгалары чедип алыры-биле: 1. Тараа хулузон алып шмагыг шаңарны, асфальтыг шөлдери белегээр, погача, картофель шыгаар чердери сепээр. Дүжүтү ажаан ап турар үезде ховуларда бригада төндери электрия энергияны кожат, бо чылдың тараа дүжүтү артыгар болгаш кургактар деңиз ажил-агыйын септер, тургузар. 2. Көдээ ажил-агый болгаш атам-чөп ямыл (Доста), кожуунар, сумулар чагыралдары комбайнары белегээр, ажалда техниканы кывар-чаар материалдар-биле хандырып, олап кичээниң ажилчынара кожууру байдалдары тургузарынче угланды-

3. Тыва Республиканың Статистика талазы-биле күрүне комитети кожуунар чагыралдарының кирген актарларынга үндөйлөш, кадаашкын уржунда савдан үнөн 15665 гектар тараа шөлдери, мал чөм тарып 139 гектар шөлдери статистику отчетуудан үндүр бижиар. 4. Тыва Республиканың хаммагы камгалал, олап байдал болгаш бойду халаның уржуктарын чайладыр комитети, Көдээ ажил-агый болгаш атам-чөп ямыл кадаашкынын республикага чедирген когаралдары чугаалып коору база материалдыг болгаш саң-хө дууламчызы көргүзери-биле кожуу материалдары Федералдыг органыра кирер. Во докталаың күссөлдө дөш контролду Тыва Республиканың Чазак Аппаратының агроуплетур комплексиниң чаартып болгаш долган хурурелди камгалар өргөлдө датар. Тыва Республиканың Чазак Баштыңының бирги ораакчы-

БОДАНЫН КӨРЭЭЛИЧЕР

Сөөлү үезде итинниң маанын баян өвөөзөн келген сарышка-даа, амьдырлагалда чаржыныч апарган. Хөөкү малды сокмас, өлүрбөс чери чок. Малчында-даа, дарыда кичиниң чүрээ черле сарышас. Ооң харазында көвөй малдыг кажалары хоскалган азы шууг-ла тоймлаттыган, оорлап, өрттеген. Мооң чижээте аттыг-сурагыг Тывага өң баштайгы «Арыг-Уулу» өржи «УИКА 25-чылы» совхозу чүмү-биле чугаалап болур. Чоокта чаала беш муң ажил хаванырлыг, Казанак, Ноган-Даш, Олзун, Даг-Уулу, № 1, 2, 3, 4, 5 уагерлинг иштигашар, Ноган-Казак, Эар-Хавак, Сөр-Тонге чүте нарын дүжүтү хойлар олардык сымас турдулар. Мал эмчаны өртөмден Ныя Долур-оолович Кызыл-оолду өртем ады камгалал аганы Арыг-Уулу чоңуң каракызыл ажилчының түң-түң деп хүндүрүп мен. Ам чүү-даа чок. МТМ, гараж, мал кажалары, хаван турган баазалар Чечияда дайын шөдү чагышка кирер. Ол курунени шимчээр, шимчөөс өчүзүң чок кылган удуругулардан буруулул кижик чок, дилек истээр-даа бола тывалбас. Сөөлү үезде каш малывысты чарышас, өлүрбөс чериле чок. Чижээ, айт чарышынга, мөгө хуржениге шаңалдарга айт, шари, сергелери иялал совхозтардан үндүрер, байырларда, херек чок кичилер чегерлерде итинниң мааныче, «кара Холлар» сугар чорукту соксадыр бола эки деп санаалык мен. Сөөлү үезде «бөнай салар» дөш эки семис, эң улуг шөп болгаш бола малды оштур баар аларын тур. Көдээ даргалар айттан мууза, тергелензе, шаңатанза. Боданың-ла көрөөлчөр! Мады өдүрери, чилерери, сандыклары «мода» өвөс-ле болгай. Биче-оол МОҢГУЛ-ООЛ. Улуг-Хем кожуун.

АКШАВЫСТЫ ШЫН ХУВААЛЫ

Table with columns for categories (e.g., 16-59 харлыг эр улустар), 1998 чылдың I кварталында, аны-чөмгө, атам-чөмгө, ачы-дуза, үндүрүг, итинниң түңү.

АНЫЯКТАРНЫН СУЗУН БАСПАҢАР

Сөөлү чыдарга тыва национал хүреш республиканың амыл-таала, кожуун, сумуларда-даа шура сабырап кел чылдар дээрн черле билидирер. Бичаалда-даа ону чогуу докталамал башкарып, аныяктары өөрөдип турар улуг чок чыгыр. Чамдык кожуун, сууларда харын ол чүдүдер барын чоң өөрүшү-биле дыйнап, билип, солунара-даа мактап бижи турар. Тускай секцияларын тургузуу, эки мергежилдиг тренер башкылар хүнүң өвөс-даа бол, неделада ийбар ууда башкарып турар-а күзөңг.

Чадана хоорайның 125 чылынга ЧЫРЫТКЫЛЫГ ХУНУНЧЕ УТКУЙ

Тываның база бир ат-сурагыг, хой чурттактыг, уулу кожууну Чоюн-Хемчик (Даа) кожуунуң төвү Чадана хоорай бо чылдың август айда үндөйлөтүшү тургустунганьдан бээр 125 чыл оюн байырлар деп белекенин турар. Бир-төө, кожуун төвүнүң мындыг уулу байырларын эртерин-биле чарла-дыңнадыларын солу-сеткүүд дамчыгыр тараткан чүве болган. Даа бо кыска үеде калчаар-даа аажок күжүрүнүңүң белегээр херек. Алаа чүгө кожуун-хоорай чагыралдары кичил-даа күш чөтөс, орта Тываның Чазаның, амьдырлыг, суму чагыралдарының болган бай-шыдадыг кичилдериниң деңгемизе дуузазы албан исеттирер апар. Чадана хоорайның өржи келген оруну, төөгүшү амыр-чарла, маандыгы, солу база аар-берге-даа уелер турган. Чүвөң амыл кедиз, келер үеңизде буруугар көрөйиң, бугу далаш, кайы-хамаачык, кара-туразында аажылашкынын түңүлениң Чадана-нының Адыл болгаш Устүү хүрөө-хиттери каржы-дошкуну-биле уузулганьган, Чижик, орус, кыдат сандыг-жылдар-даа бөдүн араг чоңу мөчүлү турган, иштиканы болган даштынның аар-берге дарыла-даа, үндүрү-ладыр, даа чоңу хилиңчөтө, өктө-мойуну сы базыч чораш. 1883 чылда Хемчик унуга коловалдыг болгаш феодалдыг дарлакта удуру тура халыкыны Чаданың база оюн өрттөө. Тура халыкчыларын чамдык бөлүктөри Хемчик унун дугарга Алашка, Шемге, Чырагына, Чаданага барып, эжелекчелерге, феодалдарга улур демиселче араг-чоңу кыгырып турган. 1921 чылдың март айда Улуг-Хемчик Даг унуга, Чаданага тыва партизан отряды Чаданың турган кыдат чалчын Ян Ши Чоюнү камчы шерин уузулган. 1921 чылдың июль айда Кызыл партизан Инокентий Сафьяновтуң тыва эки турчылар биле катгышкан отряды Тываның муруну кызыгарын дугар марш кылдыр. Чаданага үнүш Улуг-Холдерей артын тарааны, Халдагайты, Успа-Холдуң соңу эри-биле өрткөч, Самагалдай тала-

вайн Бай-Хаак сууга чегең деп төөгү материалдарында бижээ. Уе-шаның эргилден уру-биле олоан ачыгар турар өвөс, Чаданың амылдарына буруугар эге базымын Россия чедирине черле чугаалык, Казан Чадана 1873 чылда тургустуну турар үеде шынап-ла чүү турган боор, көзөк-көзөк бөдүк олар харын турду-ла ынаан, Тывага улусту революция тийкеш соонда, амы Чадана хоорайның турар черинге тулду-суур хөңкү өгөзөн. Тудуңуң шаңлыңыңың-биле кожуун чагырамы сумуларга, а сумулар арбаныра тудуңга хөвөгөргө чүдүктөрү олап турган. Бичан машина-техника турган өвөс, хоорайның талаан салырынга терге-шаңыктыг арагар улуг жүжүрүнүң ичинде үндүрген деп чүве билидирер. Кожуунуң ичинде өң шилдик север бизанчыларын, тудуңдуларын азылдөп турган, эмелге, школа болган албан черлериниң бажыңынын турданын кириштирген. Хоорай чылдан-чыла улам аян-лиңчи кирип, хөңкү сайзыраан. Эрткен 125 чылдарын дүртү-үндү Чадана хоорай дыка-ла чараш чаагайжыттыган турду. 1950 чылдың төңүзүңде 1960-1970 чылдар үезинде Чадана хоорайны Тываның ийи дугар төвү дийн-даа турду-ла харын, ол шын. Хоорай дыка арыг-силди, чаагайжыттыган олап чараш көрүштү турганын чоң билер. Ол үеде кожууну-даа, удуругу баштан ажалдан турган удуругулар хоорайның чаагайжыдыгыча олап кичээленип салын турган. Чадана хоорай Тывада халмаачок, харын-даа делегейде ат-сурагыг кичилерини өзү-мандып, өртем сургуулуң эге чаданың чедип алат чери болур. Билдиг алууга чыгарып ол улу-чаш? Ол дарыо Ныя-Порктү өртемдер академияның чинтиге лежигуру, төөгү өртем.

РЕСПУБЛИКАНЫН БУГУ ЧОНУНГА КЫЙТЫРЫГ

ХУНДУЛУГ ЧОНУВУС! БУДУРУЛГЕЛЕР, ОРГАНИЗАЦИЯЛАР, ФИРМАЛАР УДУРУТКУЧУЛАР, А ОЛ ЫШКАШ БИЗНЕСМЕННЕР, КОММЕРСАНТЫЛАР, ХӨРӨЧГИТЕННЕР!

Тыва Республикада уруг өргелериниң талазы-биле хой-инитиниң ачы-буян чедирер фондузу ЧАА ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНЫН ЭГЕЛЭЭРИНГЕ тураскааткан «САТЫН ЧОВААШКЫН» ачы-буян чедирериниң ажилын эртерип турар. Амылдардын боду ыгеп келгенден бо ажилды чорудары эргежок чугула апарган. Экономиктиг байдал бергедөвүнүң ужурунда чунуң-даа мурунда хой уругларын өг-бүлелер, хандыр-ылгазы өвөш кичилериниң уруглары бергедөвүңкениг таваржып турар. Хой уругларын ада-нелери ажил чок азы бот, ажил чок ие кижилер бооп турар. Чаа өөредилге чылының эгелээри чоокушудай. Дыка хой уруглар кедер хеп, идик аймаа, өөредилге херекселери чогуңдан школарга барбайн, хайгаарал чок кижилер апаарлар. Олар кудумчуларга тоап чорашат, айыл-халапка таваржып, кем-херектерин үлгүлде бээрлер. Бичангаш ТР-ниң уруглар өргелериниң талазы-биле хой-инитиниң ачы-буян чедирер фондузу уругларга ачы-буян көргүзериниң «САТЫН ЧОВААШКЫН» деп бо ажилынга киришп.

ХЕПТЕР, ШКОЛА ХЕРЕКСЕЛДЕРИ ЧЫБЫН ОРГАНИЗАЦИЯЛАРГА ИДЕНКЕЙЛИГ КИРЖИРИЧЕ СИЛЕРНИ ЧАДАДЫВЫС. Бис болгаш Силерниң дуза калыптар уругларын бар улуг четкирдибис. СИЛЕРНИН ДУЗААРГАК ЧҮРЕКТЕРИЧЕРГЕ БУЗУРЕП ТУР БИС!

БИСТИН АДРЕЗВИС: Кызыл хоорай, Шетинкин-Кравченко, 57. Ийги каыт, бухгалтерия. Телефоннары 3-22-12, 3-62-89.

Тыва Республикада уруг өргелериниң талазы-биле хой-инитиниң ачы-буян чедирер фондузу

ТӨРУТТУНГЕН ХУНУЧЕР-БИЛЕ!

Бистин амыл ававыс, чаавыс Валентина Тоорукпаспа ОИДАР август 23-те төрүттүнгөн хунуң демделгел. Аваныс бо хунерде Сут-Холде Бора-Гайга ордумак школар 1987 чылдан бээр директорлап ажиллап чорур. Аваныстың удуругу, ажилдан чорур школарга 1996, 1997 чылдарда Россияның Чылдың школары белек атка чөткен, а боду Чылдың директору атка төлөтүп болган. 1997 чылдың түнелге-биле Россияның адлардыг башкысы атты анаа тывыска. Тываның Республика Хуну — Наалым байырларларын үезинде Тыва республиканың өөредилгениң алдарың ажалдыкчыны хунуңду атты ававыс ала.

Мога, чок ажил-шья, өг-бүлениң иделегиди чөвөлтиги аны аваныстың төрүттүнгөн хунуңде анаа байыр чедирибис, бижыг калдыкчыды, аас-лежикти йөрөдүбис. Бөңү ээни, уруглары, чуржаттары.

Бистин кады-терөөвүс виска кадыкшылды, аас-ке-Борбак Дагыл-оолова МОН-ГУШ август 23-те 50 харлаар. Ол күш-ажылга млек, у-шесер ажил-шья, иделегиди кижик. Уң кызыгы, бир оол-болуп, ам-даа хой чылдарда өөрүшүк-манайлык, сүлдө-чаштарың хайрамыг кыра-суузу белек чурттамы деп йөрөдүбис. Эртим думбасыка, угба-Угбалары, думбалары.

ЧАРЛАДАР ПЕНСИЯ КҮСЕЛИ-БИЛЕ

«Каа-Хем» хөмүр-даш разрезни пенсия күсели-биле ПЕНСИОНЕРЛЕРГЕ ол разрезтен болгаш хоорайның оттулар чүүл-биле хандырылган черинден

ХӨМҮР-ДАШ үндүрүп бээрин организастан турар. Хөмүр-даш алыр күзөлдиг кижилер боттарының участоктарын дамчыгыр шындыгылар алыры-биле Кызыл хоорайда пенсия фондузунуң эргелелиңге чөс бээр. Понедельникте болгаш средада 8 шактан 17 шакка чедир амылдар.

КЕРЭЭЛЕРНИ ЧАРЫП ТУРАР

«Каа-Хем» хөмүр-даш разрезни 1998 чылда хөмүр-даш сөөртүп чедирер талазы-биле КЕРЭЭЛЕРНИ 1998 чылдың август 3-төн чарып эгелээ. Бо чылдың октябрь 19-туң соонда керээ-чарар айтырыг талазы-биле

ХОМУДАЛДАРЫ ХҮЛЭЭП АЛБАС. АДМИНИСТРАЦИЯ. Эдилеге турган, ак өңүгү шжаф-хапаны 2000 рубльге савдып тур мен. Алрази: Кызыл хоорай, Апгарек бульвары, 25/1, квартиранызы 69. Телефоннары: 2-40-63, 3-71-23.

Хову-Аксы суурда 2 өрөөлүг, чаагайжыктың бажының арендата берип тур мен. Телефону 3-36-25 (Хүвдүс-кү шактарда).

ДЫЦНАДЫБЫШКЫН

Улуг-Хем ыяш ажил-агый чериниң кредитор-лар хуралы 1998 ЧЫЛДЫН АВГУСТ 28-те 10 шакта ук бүдүрүлгениң хурал-даар залыга болуруп дыцнадып турар. Айтырар телефону: 9-06-70.

Делегейниң үндөзүн улустарының делегейге 10 чылынга уткуштур

ОЛАРНЫН ЭРГЕЛЕРИН КАМГАЛААР

Үндөзүн улустарының болгаш төрөд аймак улустарының дугайында 1989 чылдың ковенциясында айткан делегей нормаларын хүлээп көрүшүш, кижик эргелериниң бүгү делегей декларациясында айткан чүдөлдөр, экономиктиг, социал болгаш култура өргелериниң дугайында делегей керөөвүңге, сөөк-азы илгалар чоруттары болдурбас дугайында делегейниң хей сарыг керөөлөргө дайымын, шья, кижик эргелериниң үндөзүн улустарының эргелериниң, сөөк-азы илгалар чорутуу сойгалар болгаш өвөш саныг чоңуң ич-галар талазы-биле КНО-ның чорудуу тараа ажилдарын чорудуу үезинде бооп турарын делегейде үндүрүп чорудуу КНО 1993 чылды делегейниң үндөзүн улустарының чыгы кылдыр чартаан, илчала-лаа ук чыл Тыва Республикага барык билидирер эрте берген. Делегейниң үндөзүн улустарының делегейге 10 чылды КНО чарлаан соонда барык дөрт чыг өрөс-дөө

база-ла мындыг байдал бисте тургустунган-дыр. ТР-ниң үндөзүн улустары (тыпалар) эрткен бүгү үелерде бөдүнчү чуртунуң төлөтүг элери болуп, шындыгы шылгалдарының төөгүдү оруун эрткен, бөдүнчү мөңгөген угаанынын, амылдарың туруштуун, талаанын керүү-гүскөн. Бичаалда-ла ТР-ниң үндөзүн чоңу боттарының өргелери дөш политиктиг демиселдин делегей дүржүлганы чөтө амылдарың, ол демиселге боттары чылың чок көргүзүп, Россияда үндөзүн улустарың айттырылган хой бооп турар-даа, КНО-нуң чорудуу тараа ажилдарына херек кырында кичилериниң турар. Бо чүгүлде ажилдарың ачы-чаргадылың (Президентиниң, Чыңгыш парламентиниң) база чазакка хамарышпас, организациаларың (партиялар, шимчөөлөргө) бөлүмүлганың бөлүмүлганың, чоң ортуңуңа пропаганда болгаш тайылбыр ажалды илелериң турар. Чогууна харап олар кижик эргелериниң талазы-биле делегейде чачыктериниң болгаш КНО-ның материалдары чон

ортуңуңа президентиниң, япы-бүрү деңгемлериниң депутаттары, сумулар, кожууннар баштыннары соңуугу үеде шыкшап, шак ычарар пропагандалап, тайылбырлар хүлөөлгөдиг болгаш чорудар ужуругу болгай. Үндөзүн улустарының болгаш төрөд аймак улустарының дугайында конвенцияга делегейниң дыка хой хамарышпас күрүчелери ат салган, илчангаш ТР-ниң Президентиниң Ш. Д. Оронж болган Дээди Хуралың Даргазы Ш. В. Кара-оол боттарының бүрү өргелери амылдарың, үстүнө алаанымыс конвенцияга Россия Федерацияны ат салган турарың чилдин алып дугайында илчелериниң РФ-нин составыла-ла өскө республикалар-биле кели көдүрүп үндүрө чогуу. Бо дээрде КНО-нуң чорудуу тараа ажилдарына республиканың күрүчө амылдарының иделегиле, херек кырында кирингендериниң чыгыс болур. Үндөзүн улустарының өргелериниң дугайында КНО-нуң декларацияны талазы-биле делегейде чачыктериниң болгаш КНО-ның материалдары чон

ның талазы-биле өскө улустар-биле дең эргелдиг, оол-биле кады бүгү улустарының бот-болуштан алгалары эргелерин хүлээп көөр, бөдүң өскөкөрдөн илгалдыг деп санаар, бөдүңүң илдыг шын-нары-биле хундүктөп амылдар эргелдиг деп айткан. Бүгү улустар кижик төрөдөгөниң илти байлаа бот турар пивидизацияларын болгаш культуларының хей улуун кириер. Оон ийги улустарының азы кичилериниң артын күштүгүңө, национал байдалыга, шажын-чүдүлгениң, этниктиг азы культуруга илгалдарың үндөзүлгөниң азы, илчег аргыктуңу баштык турар дөктөр-тралда, политика болгаш практика бола сөөк-азы илгалар, өртемге үндөзүлгөниң, юридиктиг күш чөк, моралы кошмак болгаш социал чөптүг өвөс болуру айтыры арткы өвөс. Үндөзүн улустар боттарының эргелерин боттарын уде оларга болгаш оларын чөптөгө, деңгемизинге болгаш курбалдарына хал-адам таарыла дөш кон-

ЧОННУҢ ЭСКЕРИГЛЕРИ

● Дыргак дозунге «хүн» бакылап үнү кээрге: уугу эрге дозунге кестип кээрге, аас-кежикти; айтыр салаа дозунге кестип кээрге — аас-кежик чыйлап болур; орта салаага — оорук; ууа-шөкөккө — белек алыр, биче салаага кестирге — ынакшылык болурун көргүзөр.

● Мугмар (вотринкте), баасан (пятициффа) хүнеринде дыргак кезерге таарымчалык; даваа хүнүндө (позедельник) дыргак кезерге «дыргак-чир» деп аарыг тыгыр; кымынды дыргак дүргөн өдөр болур, он аас-кежик чок.

● Эки-даа, багай-даа шагда эртин ажыр экилешпес; эртин ажыр байыртанас, чүе сунмас, алыр кизи өдөн алганы дээр, оон башка оза-ондук, чогуш-алгыш болур.

● Думчук шитинден дүктөр улап ичере, аас-кежиктиг болур; думчук шити кижирге, калдыг-бир медээ дыналар; думчук кертин кижирге, төрлө кизи чок болурун демдээ.

● Эр төл эртин кырынга ор-ваа, эгүүр шагда кадай-даа, уруг-даа алаа барбас, назы-нында кара чааскаан артгар.

Ожлар ДАРЫМА дычпап бижээ.

МУҢГАРАНЧЫГ ШҮЛҮК

УРУМНУҢ ХАННЫГ ӨЛҮРҮКЧҮЛЕРДЕН БАРГАН ЧАССЫГ ОГУЛУ БУЯННЫҢ ЧЫРЫТ-КЫЛЫГ ТУРАСКААЛЫНГА

Кажан диги чурттап чорааш, Караан изиг чагы-биле Шүлүк бижий бээрими Чудду-чүрээм кайын билген.

Актыг бис деп, хөрлөп Каапкаш, Аян-тээлөп чоруп турлар.

Хосту чачнаай эрге берген Хоойду-дурму турган бола, Араатаныг сойкуктары Алагашка азыспызма!

Хараалчаже октасызма, Хая-даштан чуупсызма, Өшкүну дег, өзөспызма, Өкшени дег, сырысыкызма!

«Өске-баарга өөрнемей, Өпейлинде өлгөн болза, Өл-ле шара хамаан эвес».

«Сагыжымнын саймаарааны Шаажандан сарыг шокар, Сапкак алаан дээр болза, Сарыг-суглап ийлей берген».

Чүү деп ындыг халап болду, Чүе мени кагып, оглум? Бистен чарлып чоруй баар деп.

Чене жиги амы-тынын, Чен дег, ынчаар оскунмаан дээр.

Чонуну кара кургастаан, Човуланынг үе-дир бо.

Хайгана чаш назыннын Хайга бораан ногаандыгар

Ындыглар үр чурттаас деп, Ыштап кааны шын-даа магат.

Кара бакын, хилин ышкаш, Караан кирби, хыгыгыш ышкаш, Илгилээрге, каш-ла ветпес, Ийи метр дүрттүг чордуң.

Дортен чеди дугаа кедер, Дорге шыкмас буттүг ийик сен,

Улуг далан кеперер дэп, Ушнаш, четпези черим-ла чок.

Идиктерин кедеримге, Ийи бодум, байландар дег, Кыгдыг улдуң ортузунда Кыгыбайнын чыдарлар-дыр

Бичи бооп-ла кужун шеэрер Бир пуд шоюн, штанганы Арай деп-ле чуктап чорааш, Аңмаарлап каан, харым-на ол.

Балы ойнаан, гиталаан, Баштактанган орап-даа сен, Ынчалза-даа үнү үймес, Ырмасынчыг чорду, оглум.

Хаагын кеткеш, кыжын база Караандыг халырынга, Харын даажы кыжыт

Кайгакчыктыг өлдөн чорду.

Хөөрөтпес мен, мактавас мен, Хөлүн эрттир чараш чордун.

Демир-дес чыыр хааржактарың Дезер эвес, чыдырлар-ла.

Диндер кежи чыскай асар Дизилерин шажап калган, Ыяк чырылып, дурлуп алган Ыржаанак-даа сагындар.

«Демир-Салга» поход кылгып, Дешилдир-ле тевер чордуң, Соокта черге ижээп удуң, Шоодай шууглап часпаан-даа мен.

Чолаачылар шынзылганын Шоочалар шыгмап каан мен, Тураскаалыг болур ыйнаан, Тудул, көрүп чорай мен аан.

Магнитонун урелирге, Бакын билдир чордуң, оглум, Электри, «видикти»-даа Эдер кизи сен-не чордуң.

Хоолга кылгыр, бижик парлаар Компьютериң ам-даа тур-ла, Акын биле дунман ийи Арабында хунажыр-дыр.

«Музыкальный центринге» Бужурганыр чоржук мен чоп?

Оода ам бир алгыртсында, Оонун таалап дидымаан!

Кыстап мунар «Волганга» Кыш-даа дегбөөн, Турар-ла-дыр. Шаа барып, датка чиртир, Чааян-ла ындыг эт боор.

Гаражымы ханазында Канды-бир-ле оорук кыстар: «Буян, сенээ ынак бис!» деп, Будуп-сиңилп бижик каан тур.

Иститут кирип алгаш, Ийи улдуң четпедин-даа, Оон башка каш чыл болгаш, Оона-ла эр турар ийик сен.

«Украшение институт!» — Улуз сени ынчаар алаан, Башкыларың, оорун шүптү Бадыйткаарлар болгай, оглум.

Сени ажаан хунуусте Сээң оорун чыгылып келгеш, Чолуктарың согар дээрге, Соксатканым—мээң буруум.

Өлүрүкчү араатаннар Ору хунуу кайын көөрлер, Буруулуглар буураар шаныг Бурган башка санап ор боор.

Сенден чарлып чоруп тура, Черле чүңү көрбөдөн дээр: Кадыг кизи каттырар-дыр, Кенин кизи көзгээр-дыр.

Азарганчыг дуза катнаш, Акша дээрлер бар-дыр, Оглум, Алыксаарлар база бар-дыр.

Будун хааржак водканы Бурун хөвөр чүктөпеш баар.

Оор кизи база көрдүм, Ооң адия сурааш чоор мен.

Ындыг «мөгө» наадманарга Ырмасынчыг туттун турза? Ажы-шүңүг болган черге, Азын дөгдөн херээ чүү боор?

Ажы-биле чугаалаарга, Арат-чонунг чорашан-дыр сен. Эжид-оорун, үе-черген Эндерик-тир, часыг оглум.

Ынчалза-даа ачан база Ындыгымаар кизи чорду. Сөөлүгү катан сени көрүп, Сөөлүгү тудуп келбеди-даа.

Ам ол дээрге, камбай сүрүп, Алатаанын чоруп берген. Сени кайын сактырып ол, Чексинар-даа чалавас боор.

Чанын орта хонарыма, Чаныс катал минип келгеш, Сөөктерин чештингизе, Сөөлүгү чагып берик каан сен!

«Акым арай шүшпен болгай, Авам чааскаан, дунман бичи, Кырган-авам калды кошкан, Кырма, чүүге дайныр сен?»

Ам мен чордум, кыргак-атай, Ажычтын аят часкаан артын, Амдырал дошкун болгай, Арага-ла ишпейн чору...»

Сени ындыг угааныг деп, Черле ынчаар бодаваан мен. АКСЫ-СӨЗҮҢ ТУТТУМ, ОГЛУМ, АРАГАНЫ КАГДЫМ, ОГЛУМ!

Акын, дунман өзүп кээрлер, Айдың черге дуююн базар, Сенээ диги тураскаал боор, Черге изин арттырлар.

Эрчим чагыс илгерин, Эрлик оран кире берилди, Дүне, хүндүз сени болаар, Дүктүг Бажым арты, оглум.

Шап 60 хинчек мени кайын Чаагай чүвө чепер деп? База-барза, кайын үр боор, Бажын сөгүн чыир-ле боор.

Кырган-ачан хары база Кыры дурту четпес арткаң, Удатпайн чеде бээр мен, Ужуражып хөөрежир бис.

Ычан ам-на согурартыр Кырган-сыктап алмай базар, Сагыжымы саймаарааны Саа чылдар кайын төлөр.

Тывакыктап албайн-даа, Тыва чоңум чагылы-дыр, Ажы-толун салгынаа, Арны-бакын чытап алыр.

Ынчалдыр-ла ылдык сагып Ырмасынчыг хойлап алган, Оңу чытап, хонум чапал, Оожургап ап чор мен, оглум...

Кызыл-Эник КУДАЖЫ, (Чажынын «Шын» солугу-га арттыдым), 1998 ч.

ЫНАКШЫЛ

Өөрлөш ак шүлүктөр

ҮРЕЗИН

Ынакшыл... Ынакшыл—дыгылдай дег, ындык уян дыналар, ындык-сеткил озагай халдыкшылык чалбышталдыр хып, соп илериди чалгыны хыралбас уран-на сээ.

Ол кижиниң амы-тыны-биле, оожургал чок чуртталгазы- биле, чагай кежик, буйа долган сагыш-сеткил, чүрө-биле, хундус-даа, күне-даа кыптыккан кузел, бодалы-биле тудуш.

Чырык корген чыгып өөлгө, кара шаштан ойнап өскөн хайралык аал-коданынга, ээинге өртинен хайыраан эрчим чери — төрөөн Тывазынга, кижиниң өртмөчөйгө чурттаар кежигин чагаан

УЯ

Ак-көк төргү чаткан ышкаш чыгыр дээрли, ажай-бурун таңдыларга хүрөөлөткөп ада-чуртум, авырлардыг не-черим, оо, Тывам, огулунга, кызынга эрчим сен! Өдчейдиг сарыг өртмөчөйгө өттүр шонар херелин саарган ачылыг Хун адаанда чөр-кавайынга, өг-уазынга, бажың-өргөзгөңгө кым-даа ынак. Олча-омак тывар таңдыларга, дээрже дундуштелген дагдарга, аржаан сулдуг ак-көк хөмөр, хөлдөргө, далай дег, карак четпес чалгаан тараалай хону-шөлдөргө,

БАЗЫРЫКТАР

Төөгү чечен чугаа

Дээрде шаштыккан көк дагылардыг калыр-берт оруктары-биле журжан хаащын түмөн шерин тываларың чуртунда шүргүп кирип орнар. Олар улуг хаащыдаган. Эжелекчилер тывалары уранхай кизи биске тавазынашпа. Чаштынын, дөзүп турарлары ол боор боларын.

— Чок, боларын оозуула бир-ле чыккан бар хере. Бо уранхайлар дээрге, конуг авангыр-кавангыр, алдык-кавыгың чок деп, кырган-авам чугаалап орач чүе.

— Чаа, хузура, бо хире кун турда чүү боор, чаа булгап, чыгыстан санап тургал, чыгыр башың арте-ле бээр бис ыйнаан. Монгун аар чүтүңнел чүтүрк аят овалан лар болуп чорур кизи мен.

— Ынча дие, Херек кал-чаар-даа ачырдан берип бола, Чорун ора оларын ил-дизин шинчиле, хайгарал чордум. Кочугу калдырлар далайг алтыр-биле үте халыда берген боор улус чөдү.

— Дув бедик кожасарлар баштарында ми бурунайын турар, медээлежи турары ол эвес чүе бо.

— Ону сел шын эскертерип сен. Уранхайлар бедик даглар баштарында от уну-лар, оон-биле медээлежир чоп боор. Ам олар шерин чыны, биске улур белекенин эгел-леп деп бис. Оларны үптөз-тонлар деп чоралы, болуп чүү хөөк алыш, амы-тының-

азыраан мал ажаанзыраап шынаа-шмытарга кускактанып алган часымыга, кудай-дээрже көрүп чыдырга, таалайчыг-даа, тапчыктыг-даа. Озагай бойдулуг, арым-чаагай агаарлыг, оон ол, чипин чире чурттаксаңчыг, өсөртпэмэс, өртпөлөг чуртууну амыг соок бол, ак хар шыншап болуугу кыжы, шылаан бойдус отчун дилер, чырык чыгып, көгүгү назы, шынжы-каас наңгылазыг, чыгыр ногаан чагай чыкы, ажаанзыраар, дүжүт ажаар алдын-сарыг чараш күзү кымга-даа чүдөн артык чараш, кады чурттап орач, чүрөөңе чөөк, хайралыг эки ыпкык эрчим. Оваалыг бедик артгарга ак суг, алы-чемин дээжинил өртүг, алгап-йөрөп, кежик курайлап, чалбарып чоруур кыжын салымы чагай, оруу ак болур.

БУЯН

Авакшылар чуртталгазы аас-кежиктиг үелерде бедик черин ай, хүн херелдиг даңгызазы — менги чөчө шимөөн ыпкыш сагындар, кыжымдал, ажыг-шүжүг болган өйдө хаяалыг хүн хөмүрүрп өскөн дег, карангылап өлүгүкү бээр, девилдешкип, дүвүрөөңи болганда, дээрин, черин сирилдир сэлгез хат дег, сатың-чүрээ ажындаң сарың истаар, часыг оглуң беле хаара кускактангар, чымчак көрүш, чыгыт кускак, изиг тыныш авазыга, огулунга-даа таалаңчыг, чырык черле олар ийи дег, аас-кежиктиглер чок дег апаар. Оду өшпес характеры огулунун оруун чырыдар, оожургал чок соп чорур чүрө огулун салымында тулуп. Алыл-херек чогудар огул алтынкыккө өндөн чоруп турла, долаан буртадан кежик кыйгырып,

тос-аржаан, аш-чөм дээжиниң төндилерге чагып, чалбарып, тарпазын чогуру, тейлеп үдөр. Часыг оглуң сактыр дээп, сатыкы сарыг арып, аалыкта өскүсүргөй аа күжүр манат орач. Орлаң-өргөс оглу алазы дээп, өтсө, сүжге халырылап кортпай, барган херээп ылап чогулар, баарын чылдар авазыга эп кээр. Аа кизи ажы-толун чырык черге чурттаган дээп, чыгыт, чымчак адийыга бурганнаже бижик тудуп, буйанын чүрөөдөн өртүрү. Амдыраар чолду хайыраан, огулмайлап чоруур аа кончул. Оран-чериң, аалын өздөп артгар, амамайлап чоруур оглу кончул. Дээр алдыны мөгө холуңга, нези черинг чыгыт сааңаңга узуң назымыг бооп чуртааның, уругтары салгакчы боор артгар.

ЭРТИНЕ

Кыс халыктың чараш кизи озагай дурт-сыны-биле, огтуг характеры-биле, кымыл долбан шырайы-биле чорур-херээ чогуур ор кижиниң сонууралын ханы хайырадар, хавдыкшылын күптүг кыптыктар, кара баарын, чүрөн азыңдылар, чүлүу кылаанын кып-кызыл эринери, эрелдин суйбаксаңчыг эмгелери, чиге, шевринг бели, чагай чаазы, шилдөк хөү, кампагай буттары экер эрни, соруза дег, хаара тудар. Эр кижиниң тырын мага-боду, чиге көр чалбышыг характеры, кускактанган, кайнаар-даа чоружу дег, мөчөк шыңгаңыг мөгө холдары, сатыш-сеткилд хаара тудуптар чазык, эздөн, толтуг чугаа-сооду эр кизи кускактадып көрбөөн эреничел, хан дөн чалык кысты, чуртталганың эки, багың берген, эрелдөг таалаң хөрөөңиңе чугаа чокка, чайгаар халдыкшылар. Ынакшыл—черден казып алыр алды, менчиг, өртине-дөп эвес, ыраак далай дүвүдөн тудуп аар

алдын балык хайырамы эвес, тадымдар дээрден холбап алыр караа хүндүс кыпшас сымдас эвес, тарпаны бочмап чалап алыр хайыра оршор бурган-даа эвес, ынакшаан сеткилге өзүр чүрүр кып, шудук ыпкыш чогаатымыс. Чайгаар келир хуулаанын күжү салгышты хөме чалап алгаш, чалгыга бижик уштарыкшап, каракка көздүбөс орук-биле хат-салгып дег, кыдыгып ороунтар... Ынчалза-даа салгып ыпкыш болбас: ыры токтур, ып келир алгыт, ынакшыккан оол, уруг өлгөмөй, чуртай албас чыгыс агаргада, чурт турар салгыш-чолун доштар. Ол—кижиниң сатыш-сеткилин омакшылы, улуг өртинең, чүрөөңиң соксаал чок согуштукчуу, хав-дампырын күштүг аттыгары, натыс чулук таныг сүзүңү, оолдун, кыстың сеткил ханымкыкы, кыпкан оттуң өшпөс хөрөөң, бөгүңү өгө кады төрөөңиң—мөгө салаалдыг чаагыңың.

ДАЗЫЛ

Ынакшыл... Ынакшыл... авырлардыг сарыг өртмөчөй дег, амдырал мөгөчтүр аа чер дег, алгай санагытмыс дөгөм-дир сен, курайлаарга, каракка көздүбөс, кулакка мындаалдыр дыналбаас, кускактаарга, адиме өйдүкпес, хуулаанын көздүбөс күш-чурт сен. Алдын хүнүң өшпөс оттууңга, ажай-бурун даг-таңдыларга, аржаан сулдуг хөмөргө чалбарып, алгап-йөрөп, тейлеп чоруур, денгер дээр ададыг, дөгөм чөр илгаг, улуг угаан-сарыктыг, күштүг күзел-бодалыг, чогаадар чалыңың, чорур-херээ чогуучал кижиниң чүрөөң-ле сиңип чоруур-дур сен. Дүне-хундус болалардан төртүгүр түмөн оор, чурумалдыг уузы сен, чечектедир үрениңиң дазылы сен, кижилерин оруун айтыр салдыгы сен, чуртталганың өшпөс, чырык чалбыкың сен.

Саая МАЙНАК.

Чыда, ча-согунуң шыргай ары-ла. Карангыда кызаажы киреринден сестир боор болар— деп, хайтымычалары баштап чораш Даджы-Мөгө төндүлдөп келген.

— Кандыг-даа даймы болза, баштай бистиди хай-дажымы-ыс-биле кускактаккан ый-нышынар, ооң соонда ый-да согунармыс олгарга ына-ларды сымгартып бээрлер ына—деп, көгүл-баштык Барбакыг өш-өөрүн катгыты-тып каан.

Хей журжан териг каран-гылай бергенде кези, кылаа туоңуна наараңап алгашкан. Оларын дүңкөн олгалары көрөгө, сүртөңгө-ле болган. Эртенде сымг дан бакында журжанарын туңу эңди, наарны дойдун үпсөн. Оларын хайтымычалары, он хиче атыгы журжанар кылаажы баштап кирипкенир. Кед-чи дег чыкканлар оларны эртин-риктеп, көл чылдар мөөң жү-жүн манат чытканар. Дай-зынаның бакымыды көздө-үлгөңүр дүжү-биле эр-де дүжүк чылдыра. Багыр бөрү-түр хольи хан назыны. Козу-раан-казыраан хай-лаш уу-га таварышкан-на чүвени уу-га азыл, компектеп иле баган. Аар даштарга бесте-ган, кемдөөн алтырарың кыптыкениң.

Уе-чогууру кампап иштинге чаптылаңып турган. Ил-жаңнар орта тырмып, баскы-лаңым турда. Багырнын ил-ва-зын те мыкыстарыңмы кыган калы кара чаларыңдан алып өгөлөнөр. Согу-рун сымалдыр жүжүң, чалы-гып кириштери тымаалар э-дин, эзир үгүлүг согуң-ор, хай-даш эжелекчилерин шик ынаар дошкуну-биле уткаң. Дайзынаның күжү кой

болган кедетги чааа булгөп өрте-даа берас, оларның өлүрткен кижилери, аш-хөү кылаа иштинге хорум болуп чыгып калган. Ам оларны Түмөтөйниң шерин манат ту-рар.

МЕРГЕН ДОМАКТАР

Кажан өк терини деп са-баттыр утуруугу баштаңгы бодунуң ажыдың дооузтагы-га, улусар мында деп чуга-лажыр: «Бис шүгүтү чүвени боттарымыз кылып аддысы», (Лаз-Цам, кыдат философ), ***

Комитет—ол дээрже чыгыс кижиниң ажыдып кызыл турар он ийи кылы-дыр. (Джон Кеннеди), ***

Чыда, ча-согунуң шыргай ары-ла. Карангыда кызаажы киреринден сестир боор болар— деп, хайтымычалары баштап чораш Даджы-Мөгө төндүлдөп келген.

— Кандыг-даа даймы болза, баштай бистиди хай-дажымы-ыс-биле кускактаккан ый-нышынар, ооң соонда ый-да согунармыс олгарга ына-ларды сымгартып бээрлер ына—деп, көгүл-баштык Барбакыг өш-өөрүн катгыты-тып каан.

Хей журжан териг каран-гылай бергенде кези, кылаа туоңуна наараңап алгашкан. Оларын дүңкөн олгалары көрөгө, сүртөңгө-ле болган. Эртенде сымг дан бакында журжанарын туңу эңди, наарны дойдун үпсөн. Оларын хайтымычалары, он хиче атыгы журжанар кылаажы баштап кирипкенир. Кед-чи дег чыкканлар оларны эртин-риктеп, көл чылдар мөөң жү-жүн манат чытканар. Дай-зынаның бакымыды көздө-үлгөңүр дүжү-биле эр-де дүжүк чылдыра. Багыр бөрү-түр хольи хан назыны. Козу-раан-казыраан хай-лаш уу-га таварышкан-на чүвени уу-га азыл, компектеп иле баган. Аар даштарга бесте-ган, кемдөөн алтырарың кыптыкениң.

Уе-чогууру кампап иштинге чаптылаңып турган. Ил-жаңнар орта тырмып, баскы-лаңым турда. Багырнын ил-ва-зын те мыкыстарыңмы кыган калы кара чаларыңдан алып өгөлөнөр. Согу-рун сымалдыр жүжүң, чалы-гып кириштери тымаалар э-дин, эзир үгүлүг согуң-ор, хай-даш эжелекчилерин шик ынаар дошкуну-биле уткаң. Дайзынаның күжү кой

болган кедетги чааа булгөп өрте-даа берас, оларның өлүрткен кижилери, аш-хөү кылаа иштинге хорум болуп чыгып калган. Ам оларны Түмөтөйниң шерин манат ту-рар.

Багыр шерилерин баштап алгаш, кым-даа билбес чажыт кокталар-биле жур-жанарны мурнап чоруканар. Түмөтөйге дүргөн барып каттышаажы хоржок, күп авазы. Кезек буураалыңың тейлер арааныңа эжелекчи журжанарың түмөн шерин-биле тыва шерилер уткуш-жанып чөр-даа алдынаан. мойнуңга кимп катган ил-герге, оозу черге калбап кезип ушкан. Алыңдан дүжө халааш, турарын орадалыңы чыткан шеретегер журжаныңнас ойтур тепкен, хулып шашкан. Дескен журжанар-ны тывалар дун дүңкүкө сыптыртынар. Эртенде көзү опчалакып сапакча-нар. Чылдыр хой-ле болган. Ынчалза-даа журжан шер-илерин хой кези кып шад-чырган дээрин каракка илдч. Түмөтөй хой шерг аразын-да багырын кыткан каан.

Эртем-билгиг угааны солуг шыдавас. (Шварфогр), ***

Аас-кежик шаңтар-биле дө-мей; механизм бөдүн болган тудум, ол эвээш ушфюр. (Шварфогр), ***

Маргышыкшыңга эң көч чүдү—болуучу туруш көрү-жүн камгалаары эвес, а оол дугайында эки билгилг бо-дуру. (Андре Моруа), ***

Чыда, ча-согунуң шыргай ары-ла. Карангыда кызаажы киреринден сестир боор болар— деп, хайтымычалары баштап чораш Даджы-Мөгө төндүлдөп келген.

— Кандыг-даа даймы болза, баштай бистиди хай-дажымы-ыс-биле кускактаккан ый-нышынар, ооң соонда ый-да согунармыс олгарга ына-ларды сымгартып бээрлер ына—деп, көгүл-баштык Барбакыг өш-өөрүн катгыты-тып каан.

Хей журжан териг каран-гылай бергенде кези, кылаа туоңуна наараңап алгашкан. Оларын дүңкөн олгалары көрөгө, сүртөңгө-ле болган. Эртенде сымг дан бакында журжанарын туңу эңди, наарны дойдун үпсөн. Оларын хайтымычалары, он хиче атыгы журжанар кылаажы баштап кирипкенир. Кед-чи дег чыкканлар оларны эртин-риктеп, көл чылдар мөөң жү-жүн манат чытканар. Дай-зынаның бакымыды көздө-үлгөңүр дүжү-биле эр-де дүжүк чылдыра. Багыр бөр

«ШЫН» — ТЕЛЕКӨРҮКЧҮЛЕРГЕ

Понедельник

АВГУСТ 24
РТТ КАНАЛ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕН-ДИЗИ-БИЛЕ

вистин чайы», т/с.
17.05 Он алды харга чедир...
17.30 Делегейин дескиндир.

12.35 Чийк атлетика. Европа чемпионнады.
13.35 Мультифильм.
14.00 МЕДЭЭЛЕР.

19.20 ТЫВА ЧЕРДЕ.
19.40 Коллаж.
«РОССИЯ» КАНАЛ
20.00 МЕДЭЭЛЕР.

Вторник

АВГУСТ 25
РТТ КАНАЛ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕН-ДИЗИ-БИЛЕ

12.15 «Калы» деп программа.
13.00 «Сиявшу дугайында тоолчуру чугаала», 2-ги фильм.

16.00 Суурга.
16.30 «Баштайгы ошканжышкынар», т/с.
17.00 МЕДЭЭЛЕР.

11.20, 12.15 Төгүлүг хун.
11.25 БӨГҮН.
11.35 Оон-моон МЕДЭЭЛЕР.

Среда

АВГУСТ 26
РТТ КАНАЛ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕН-ДИЗИ-БИЛЕ

12.00 МЕДЭЭЛЕР.
13.15 «Калы» деп программа.
13.00 «Уруглар бажынынчын энези», уран-чечен фильм, 1-ги сериясы.

16.30 «Баштайгы ошканжышкынар», т/с.
17.00 МЕДЭЭЛЕР.
17.30 Оваарымчалыг болунар.

23.00 Агата Кристи. «Пуаро» т/с.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.30 Дежурный кезек

Четверг

АВГУСТ 27
РТТ КАНАЛ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕН-ДИЗИ-БИЛЕ

12.00 МЕДЭЭЛЕР.
12.15 «Калы» деп программа.
13.00 «Уруглар бажынынчын энези», уран-чечен фильм, 2-ги сериясы.

16.00 Суурга.
16.30 «Баштайгы ошканжышкынар», т/с.
17.00 МЕДЭЭЛЕР.

21.15 «Тенекпейлер», уран-чечен фильм.
11.20, 12.15 Төгүлүг хун.
11.25 БӨГҮН.

Пятница

АВГУСТ 28
РТТ КАНАЛ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕН-ДИЗИ-БИЛЕ

12.05 «Калы» деп программа.
12.50 «КВН-98».
15.00 МЕДЭЭЛЕР.

18.00 Надежда Красная.
18.25 Халлавар.
18.45 МЕДЭЭЛЕР.

11.15 Спорт.
12.00, 12.15 Төгүлүг хун.
11.25 БӨГҮН.

Суббота

АВГУСТ 29
РТТ КАНАЛ
8.00 «Истекчи», уран-чечен фильм.

11.40 Сман.
12.00 Третьяковнага дедир эгитени. Бир чуруктуу тогузу.

18.00 Тудугжунун хувунге тураскааткан концерт.
01.30—01.56 Адамның аблону.

15.00 Илби-шидилер.
15.45 От «Винта».
16.00 БӨГҮН ХҮНДУС.

Воскресенье

АВГУСТ 30
РТТ КАНАЛ
7.45 Уран-чечен фильм.

11.10 Эртенги сылдыс.
12.00 Россияга бараан болуп тур мен!

13.00 «Санта-Барбарага неделя», т/с.
14.00 МЕДЭЭЛЕР.
14.30 Ном саны.

14.00 БӨГҮН ЭРТЕН.
14.15 Алдын граммофон.
14.30 Чаштарның чугаалары.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100 индекс 667000
ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ: Тыва Республиканын Чазаз болгаш «Шын» солун редакциясынын коллективни.
Кол редактор Светлана МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫН КОЛЛЕГИЯЗЫ: Алыгмы СААЯ (кол редактору), Арачор ОКСУР (калдас редактору), Виктор КАРА-САЛ (калдас редактору), Кунтук КУУЛАР (калдас редактору).
РЕДАКЦИЯНЫН ТЕЛЕФОНАРЫ: Кол редактор — 3-43-34; кол редакторува оралакчызы — 3-33-91; секретариат — 3-36-82. Солун колбейн барганда дараазында телефонварне полсаар: 3-14-94, 3-57-92.

КВЛДИСТЕР: Чазактын ажил-чоруулазга-биле кызыла тузар калдас — 3-39-15, мезгелер албаны — 3-34-98, Бухгалтерия — 3-41-16.

Агар санывыс: № 4070381040000010000 КБ «Тувакредит», ИНН — 1701008465; корр сч 3010281020000000729 БИК 04304729.
Солун неделада 3 кагап үсөр.
Хемчээли 2 парламаа зма.
Тираж 5966.
Чагыт № 108.